

Śladami mistrzów

Stanisław Moniuszko

Stanisław Moniuszko - polski kompozytor, dyrygent, pedagog, organista. Autor oper, operetek, baletów i wielu pieśni...

Urodził się w dworku w Ubielu niedaleko Mińska 5 maja 1819 roku w rodzinie podlaskiej szlachty. Jego ojciec walcząc w armii napoleońskiej dosłużył się stopnia kapitana.

Wrażliwość i wyobraźnię artystyczną Moniuszki w latach jego dzieciństwa i młodości kształtowały nie tylko polskie pieśni patriotyczne i historyczne. Od kolebki towarzyszyły mu także śpiewy ludowe - polskie i białoruskie, a nieco później zetknął się również z litewskim folklorem za pośrednictwem czytanych w domu czasopism. Atmosfera w domu Moniuszki była zawsze pełna zrozumienia dla sztuki. Muzykalność matki przyczyniła się również do rozwinięcia zdolności młodego chłopca.

Początkowo Moniuszko pobierał nauki w Mieciawiczach, w majątku nieżyjącego już wuja Korsaka, gdzie guwernantem jego był Jakub Jagiełło, kolega Mickiewicza z okresu studiów wileńskich. W sierpniu 1827 roku Czesław Moniuszko wraz z rodziną przeniósł się do Warszawy, by dać synowi możliwość dalszego kształcenia. Stanisław miał wtedy 8 lat. Rodzina zamieszkała na Żoliborzu, a po roku państwo Moniuszkowie przeprowadzili się do Pałacu Staszica na Krakowskie Przedmieście, gdzie młody Staś pod kierunkiem pięciu nauczycieli przygotowywał się do klasy czwartej słynnej wówczas w Warszawie Szkoły Pijarów, gdzie zdał egzaminy końcowe. Nie zaniebując dalszego kształcenia muzycznego Moniuszki, oddano go pod opiekę młodemu warszawskiemu organście kościoła protestanckiego A. Freyerowi. Tu w stolicy miał możliwość Moniuszko poznać polską kulturę i pieśń ludową. Tutaj zapoznał się w Operze Narodowej prowadzonej na wysokim poziomie przez Karola Kurpińskiego z europejskim repertuarem operowym. Dane mu było również słuchać koncertów tej miary wirtuozów skrzypiec, jak N. Paganiniego, K. Lipińskiego, pianistów: J.N. Hummla, M. Szymanowską.

Jesienią 1830 roku, po trzyletnim pobycie w Warszawie, rodzina Moniuszków przeniosła się do Mińska. W latach 1831-1834 Stanisław Moniuszko uczęszczał do mińskiego gimnazjum, jednak opuszcza szkołę po ukończeniu klasy szóstej. Oficjalnym powodem były problemy zdrowotne. Moniuszko od dzieciństwa był chorowity i wątpliwy, istotniejszą przyczyną był fakt szerzącej się rusyfikacji rządowych szkół mińskich. Moniuszko mimo opuszczenia szkoły oficjalnej, pobierał nauki w domu, pod okiem stryja Kazimierza, natomiast po jego śmierci w 1836 roku, kształcił się samodzielnie. Nie zaniedbała rodzina dalszego kształcenia muzycznego Moniuszki. Muzycznym jego nauczycielem był w Mińsku D. Stefanowicz. Jakkolwiek nie był on muzykiem wysokiego lotu, miał jednak talent pedagogiczny i swoje umiłowanie muzyki umiał przelać na ucznia. Moniuszko stwierdzał później, że to jemu to zawdzięczał zainteresowanie się zawodem muzyka.

W 1836 młody Moniuszko wraz ze stryjem Aleksandrem udał się na kilka miesięcy do Wilna. Podczas tego pobytu najprawdopodobniej siedemnastoletni Stanisław Moniuszko poznał młodszą o rok od siebie Aleksandrę Mollerównę, wkrótce potem nastąpiły zaręczyny, pomimo tego, iż ojciec był przeciwny. Marzył on o dobrej koligacji i karierze urzędnika dla swojego jedynaka. Matka Aleksandry wyraziła zgodę na małżeństwo pod warunkiem zdobycia przez przyszłego zięcia konkretnego zawodu. Przybył więc nowy bodziec do nauki. Stanisław robił szybko postępy pod okiem prywatnych nauczycieli, coraz bujniej zaczął też rozwijać się talent muzyczny chłopca.

We wrześniu 1837 roku Moniuszko wyjeżdża do Berlina na studia muzyczne pod kierunkiem Karola Fryderyka Rungenhagena, ówczesnego dyrektora berlińskiej "Singakademic" - akademii śpiewu. Rungenhage zorientowawszy się jak duży talent ma Moniuszko zaczął wprowadzać go w tajniki praktyki muzycznej. Okres berliński to nie tylko sumienne studia nad doskonaleniem warsztatu pracy, ale także wesołe i bez troskie chwile spędzane w gronie serdecznych przyjaciół.

W roku 1838 berlińska firma Bote und Bock wydała trzy pieśni Moniuszki do słów Mickiewicza (Sen, Niepewność i Moja Pieszczotka). Są to pierwsze drukowane utwory młodego kompozytora. Dwa lata później to samo wydawnictwo opublikowało balladę Moniuszki (również do słów Mickiewicza) p.t. Trzech Budrysów. Utwory te przynoszą młodemu autorowi duże uznanie. W tym samym czasie powstaje także I kwartet smyczkowy, dedykowany później Józefowi Elsnerowi. Kompozytorski debiut nie uszedł uwagi recenzentów i krytyków muzycznych. Pierwsze pieśni Moniuszki doczekały się pochlebnej recenzji.

W połowie lipca 1840 roku Moniuszko wraca ze studiów berlińskich do kraju, 25 sierpnia zaś odbył się w Wilnie na Antokolu jego ślub z ukochaną Aleksandrą. Ówczesne Wilno po zamknięciu Uniwersytetu i Akademii Medycznej w wyniku represji po powstaniu listopadowym straciło bujne kiedyś życie intelektualne. Miasto filomatów i polskiego romantyzmu stało się sennym zaściankiem. Działalność swoją Moniuszko rozpoczął od ożywienia wileńskiego życia koncertowego. Był m.in. dyrygentem dorywczych koncertów symfonicznych. Objął też w 1840 roku stanowisko organisty w kościele św. Jana, które piastował przez 2 lata. Ze względów finansowych zdecydował się też udzielać lekcji muzyki miejscowej młodzieży. Moniuszko

zainteresował się także twórczością sceniczną - zaczął komponować operetki. Pisał ich dużo. Między innymi w tym okresie powstały: „Nowy Don Kichot”, „Karmaniol czyli Francuzi lubią żartować”, „Loteria” i „Woda cudowna”.

W roku 1842 Moniuszko wyjeżdża po raz pierwszy do Petersburga, spodziewając się tam otrzymać stanowisko odpowiadające jego aspiracjom artystycznym. Starania jego jednak kończą się fiaskiem. Artysta wraca do Wilna, udziela prywatnych lekcji muzyki i sporadycznie występuje jako dyrygent, głównie w Teatrze Wileńskim. Okres ten to najważniejszy w życiu i twórczości Moniuszki. W środowisku bowiem wileńskim krystalizuje się ostatecznie indywidualność twórcza artysty i z tego również czerpie Moniuszko dla swej sztuki impulsy o zasadniczym znaczeniu. W 1848 w Wilnie przygotował i osobiście poprowadził prawykonanie na estradzie pierwszej, dwuaktowej wersji opery "Halka". Po triumfie, jaki odniosła 1 stycznia 1858 roku warszawska premiera nowej, czteroaktowej wersji "Halki", odbył podróż artystyczną do Niemiec i Francji, a po powrocie 1 sierpnia 1858 został powołany na stanowisko pierwszego dyrygenta Opery Polskiej w Teatrze Wielkim w Warszawie.

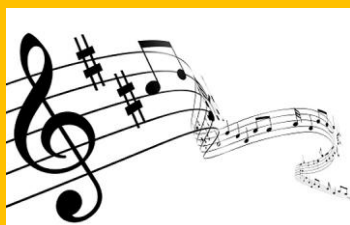
Tam też rozpoczyna się nowy okres w jego życiu, obejmujący drugą połowę jego twórczości. W tym czasie Moniuszko wystawił operę „Flis”. Szkicując jednocześnie wystawioną 10 lat później nową operę „Paria”, pracował równocześnie intensywnie nad nową operą pt. „Hrabina”. Korzystając ze zdobytego uznania postanowił spopularyzować swoje dawniejsze dzieła, m.in. operetkę „Cyganie” pod nowym tytułem „Jawnuta” oraz nieznane swoje kantaty Milda i Nijoła. Niestety bujny okres twórczości powoli się kończył. Akcentem końcowym była premiera jednoaktowej opery „Verbum Nobile” wystawionej w Nowy Rok 1861. Zbliżał się dłuższy okres przerwy w twórczości dramatycznej.

Po powstaniu styczniowym 1863 roku naród pogrążył się w najgłębszej żałobie. Mimo, że osobiście nie brał w nim udziału to bardzo je przeżywał. Czuł, że musi zdobyć się na dzieło. Tym dziełem miał być „Straszny Dwór”. Moniuszko pracował nad nim 4 lata. Premiera odbyła się w 1865 roku. Opera ta zdobyła pełne uznanie narodu i z wielkim powodzeniem wystawiana jest do dziś w wielu teatrach operowych.

4 czerwca 1872 roku Stanisław Moniuszko zmarł nagle na zawał serca. Śmierć 53-letniego artysty była dla jego rodziny ciosem. Pogrzeb odbył się 7 czerwca po uprzednim przewiezieniu zwłok do Kościoła Św. Krzyża. Już od wczesnych godzin rannych gromadziły się tłumy, żeby towarzyszyć Moniuszce w jego ostatniej drodze na cmentarz Powązkowski, gdzie został pochowany.

Muzyka Moniuszki zyskała szerokie uznanie w polskim społeczeństwie. Uważa się ją powszechnie za wzór muzyki słowiańskiej.

Grzegorz Gałiński

Bibliografia:

- Łaniec Stanisław, *Stanisław Moniuszko (1819-1872):biografia historyczna*, Olsztyn 2008.
- Polskie Centrum Informacji Muzycznej, *Związek Kompozytorów Polskich*, luty 2004
- Przybylski Tadeusz, *Stanisław Moniuszko 1819-1872*, Warszawa 1975.
- Radziński Witold, *Moniuszko i jego muzyka*, Warszawa 1988.

TEATR WIELKI OPERA NARODOWA W WARSZAWIE

Scena zbiorowa z opery STRASZNY DWÓR Stanisława Moniuszki